

**SOMBO-
TELČANI PRI
SLOMŠEKI
str. 2**

**ZABADANJE
st. 6**

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 16. novembra 2000 * Leto X, št. 23

Za prave projekte ni ovir

8. novembra je v Monoštru, v Slovenskem kulturnem in informativnem centru, potekala zaključna konferenca serije konferenc *Brez meja*, ki sta jo organizirali Zveza Slovencev na Madžarskem ter Javna družba za razvoj območja Naravni park. Na njej so razpravljali o uresničevanju ciljev Zahodnopanonske regije s posebnim poudarkom na sodelovanju med monoštrsko mikro regijo in južnim Gradiščanskim.

Navzoče je pozdravil dr. László Varga, predsednik Zahodnopanonske evropske regije, ki jo sestavljajo županije Vas, Zala, Győr-Ménfőcsanak na Madžarskem ter Gradiščansko v Avstriji. *Ta regija je zmeraj bila zelo občutljiva, kajti napačne politične odnose med sosedmi so najbolj čutili na svoji koži prav ljudje ob meji*, - je začel dr. Varga.

Obmejno območje tudi za gospodarstvo, za podjetnike ni bilo privlačno, kajti - zaradi meje - podjetja niso imela zadostnega zaledja (kvalificirana delovna sila, tržišče, primerna infrastruktura). Zato je povsem razumljivo, da so bili prav tukajšnji ljudje tisti, ki so si najbolj prizadevali za prehodnost meje. Prav zahodne madžarske županije so se najprej vključile v delo Skupnosti Alpe - Jadran (1988) ter v skupščino evropskih regij.

Dobra predšola za ustanovitev Zahodnopanonske ev-

ropske regije so bili projekti Phare CBC, pri katerih so bile - bolj kot finančna sredstva - pomembne izkušnje

ter pridobljeno znanje. Zahodnopanonska evropska regija je bila ustanovljena l. 1998. Vsebinsko delo

poteka v komisijah, projekti se financirajo iz Phare Interreg programa. Predsedovanje komisijam je razdeljeno

med županijami ter Gradiščanskim, vsaka komisija pa mora zastopati interese celotne regije. Moramo se zavedati, da podpora Unije ni miloščina, podpirajo se projekti, ki »izžarevajo« moč in imajo zaledje. Največ možnosti imajo projekti, za katere ne pomenijo ovire ne meje, ne različni jeziki in narodi, - je končal dr. Varga.

Monoštrsko mikro regijo je predstavil župan mestne občine Monošter Károly Bauer. Do leta 1990 je bilo to območje zelo zaprto, brez razvojne dinamike. Trenutno se ustvari 47 odstotkov izvoza Železne županije v Monoštru. Toda med razvitojstjo določenih predelov mikro regije je ogromna razlika. Najbolj razvit je seveda sam Monošter ter vasi ob glavni cesti št.8, najmanj pa prav slovensko Porabje. Zato je pomembno usklajevanje interesov v celotni mikro regiji, ki zajema Monošter, Körmen in Óriszentpéter z okolico.

Za nerazvite predele - kot je tudi Porabje - bi bila zelo pomembna mala in srednje velika podjetja, ki bi obdržala prebivalstvo v teh vaseh. To bi bilo posebej važno za ohranitev slovenske manjšine v Porabju.

Zdi se, da se tega ne zavedajo nekateri župani slovenskih krajev, saj se takih in podobnih posvetov udeležujejo bolj redko.

M. Sukič

Sombotelčani pri Slomšeki

„Pojmo na Štajersko“ – prvi pesem, pa smo pravili mi. Lani smo bili v Prekmurju, letos smo šli malo tadele. Krajina je skor takša kak prinas, samo bargauyge so vekši. Prekmurje pa Štajersko sta eške na takozvani Pa-

vim smo si poglednili *Pokrajinski muzej*. Čako nas je Tone Petek, šteri je nam nutpokazo razstave. Leko smo vidli takše posaude pa škeri, štere so pri nas tō nūcali (kauce, šket, motovilo idr.) pa takše, štere nej (le-

vina (po dva dejcina). Tau vino je nej mogauče kŕpiti v bautaj, ponūcajo ga v protokolne namene. Mariborski župan je dau takši glaž na priliko Svetome Oči pa Clintoni tō.

Zadvečarka v tretjoj vōri so nas čakali pred pūšpekijov mariborski pomožni *pūšpek dr. Jožef Smej*. Nut so nam pokazali stolnico (székesegház) pa življenje Antona Martina Slomška. Pūšpeka Slomška so 19. septembra 1999 Sveti Oča razglasili za blajženoga. Par meši je spejvo naš pevski zbor z Gorenjoga Sinika tō.

Anton Martin Slomšek se je narauo leta 1800 v paverskoj držini, gde je bilau osem mlajšov. Včiu se je v Celji, Ljubljani, Senji in Celovci (Klagenfurt). Za dūhovnika so ga posvetili 1824-oga leta v Celovci. Že kak kaplan je znau lepau predgati. Organiziro je nedelske šaule pa tečaj slovenščine. Kak pūšpek je ustanavlo društva in bratovščine. Piso in vōdavo knige. Leta 1842 je izšla njegova kniga „Blāž-

V sārvarsko taborišče so sredi leta 1942 iz petih prekmurških vasi, predvsem iz okolice Lendave, odpeljali 589 Slovencev. Po letu 1944 se jih 37 ni vrnilo. Njim v spomin so ob dnevu spomina na mrtve položili vence k spominskemu obeležju na pokopališču in k spominski plošči na nekdanjem taborišču slovenska veleposlanica na Madžarskem gospa Ida Močivnik, generalni konzul v Monoštru dr. Zlatko Muršec, predstavniki občine Lendava in mestne občine Sárvár.

Za obeležje na pokopališču in za leta 1995 odkrito spominsko ploščo na nekdanjem taborišču vzorno skrbi mestna občina Sárvár. (eR)

Sombotelčani z gospaudom Smejem in kaplanom mariborske stolnice

nonski nižini, na šteri leži cejla Madžarska tō. Tau ime je dobilo zato, ka je tū – gde mi tō živimo – davnik, davnik maurdje bilau. Panonsko maurdje. Na Štajerskom pauvajo meu (hmelj, komló) za pivo, grauzdja za vino, tū so zdravilne vretine. V pivovarni v varaši Laško delajo laško pivo, v Maribori pivo Zlatorog. Največ grauzdja geste v Slovenski gorica, erično vino je šipon. Iz vretin v vesi Petanjci pa Radenci teče voda, iz štere redijo radensko slatino. V varaši Krško je atomska elektrarna kak pri nas v Pakši. Na Štajerskom je najbolje stari varaš v Sloveniji – Ptuj. Glavno mesto Štajerske pa je Maribor, drugi največši varaš v Sloveniji.

Slovinci iz Sombotela smo 22. oktobra, v nedelo zrankma, v gaustoj megli vkraj šli od domi. Po busi smo spejvali Marijine pesmi, pa smo se žaurdjali zavolo megle. Gda smo pa do Maribora prišli, je sfalilo megle. Sunce je sijalo kak v leti. Najopr-

seni pralni stroj, šteroga so z rokau gnali). V tom muzeji majo največšo zbirko kostumov v Sloveniji. Vidli smo, kak so se nosili lidgé v 19. stoletji v Sloveniji. Čüdivali smo se, kak so leko mele ženske tak tenki podjas. Gnes bi deklčinne nej mogle na vse spraviti te bluze pa kikle. Moški so bole sodačke gvante gledali, nad njimi uniformo Tita, prejdnojga socialistične Jugoslavije. Lejpe zlate „svece“ kiparja Strauba pa smo vsi z odprtimi očami in lampami občüdovali. Gospaud Tone Petek je nam pokazo lejpe stare iže Maribora, židovsko sinagogo, 400 lejt stari trs, pa malo iz bregá Pohorje (gde se v zimi skijami vozi-jo).

V centri Maribora pri Dravi (na Lenti) je *najstarejši trs na svejti*, „kralica vsej vinski trsov“ – kak ga zovejo v Sloveniji. Ta trta je na prejdnji steni ene stare iže. Letno obrodi od 35-50 kilogramov grauzdja. Iz toga naredijo od 50-60 mali glažov

ino Nežica v nedelski šoli”, štero so nūcali v šaulaj kak učbenik. Tau knigo so šteli naš gospaud Jožef Košič, pa so uni tō napisali edne takše knige za naše šaulare (Zobrisani Sloven i Slovenka med Mürov in Rábov). Za pūšpeka Slomška je bila *materna rejč* „ednoga naj-

vekši božji darov”.

Gospaud Slomšek so pesmi tō pisali. Ništerne lüstvo eške gnesnaden spejva. Napriko: *En hribček bom kupil, bom trte sadil*. Tau pesem pri nas tō poznajo: *Tam kauli za ramom en trstek stogi... Slatko vince piti...*

Pri grobi Antona Martina Slomška v mariborski stolnici smo vküper z gospaudom pūšpekem Smejem molili slovenski in madžarski. Spejvali smo Marijine pesmi (Lejpa si rauza Marija, Češčena si Marija). Gospaud pūšpek so lepau nas gorprijali. Vsiškōma so rokau dali, gda smo prišli, pa gda smo odišli. Na pūšpekiji so nam ponidili svojo mešno vino, figice z medom pa kafej. Tam smo tázospejvali Slomškovo pesem po naše (Tam kauli za ramom) pa balado „Teči, teči bistra voda”.

Gospaud pūšpek so se naraučili v Bogojini, zatok ranč tak gučijo kak mi. Za dūhovnika so se vēili v Somboteli, zato znajo madžarski tō. Slovenski pa madžarski so se z nami pogučavali. Na kraci do 80 lejt stari, depa v srceji so mladi in veseli. Radi so bili, ka smo je gorpoiskali, mi smo je pa pozvali v Sombotel.

Marija Kozar

Kip blajženoga Slomška pred stolnico, gde je pokopan

Papiri pripovedajo

Nauva meša

Vsikš stau lejt se je najšo nekak v naši slovenski vesnčaj, šteri se je vönávčo za katoličanskoga *dühovnika*: Ferenc Murai se je naraudo na Verici 1699, na Gorenjom Siniki sta se naraudila Janoš Hanšek (1724) in Imre Hanšek (1756), v Števanovci Imre Dončec (1805), v Slovenskoj vesi Ferenc Gašpar (1843), na Gorenjom Siniki Lorenc Horvat (1883). V novinaj *Szent-Gothárd* smo šteli, ka so gospaud *Lorenc Horvat* 8. julija 1906 služili nauvo mešo na Gorenjom Siniki. Dopisnik najoprvin nutpokaže ves, štera se skriva med bregami, nuzarščenimi z gauščo. Slamatne iže so raztraušene po bregaj. Srejni vesi stogi cerkev, pauleg par iž. Lüstvo lepau, merno živi tū za svojo držino in za svojga Bogá. Cejla dolina je edna cerkev, mala cerkev je v njej samo oltar. Lidgé so tak merni, ka samo na cerkev brodijo, eške njina lica so takša, kak lica svetnikov na sveti kejpaj v cerkvi - piše dopisnik.

Komaj je sunce gorprišlo, lidgé kak mravle se paškijo prauti cerkvi. Po poštiji se gospaudge pelajo s kolešlinami iz Varaša. Kauli cerkve se ica pop, skonik, lotaroša in dosta drugi lüdi. V farofi v ednoj iži sam Bogá moli mladi dühovnik. Vanej zvonauvi zvonijo. Mladi dühovnik vöstaupi na dvořiške, gde ga čakajo mladi in starejši dühovniki, žlata, padaške. Plebanoš fare ga pozdravlja, po tistom pa mladi dühovnik poklekne, pa ga oča blagoslovi. Zvonauvi pa samo zvonijo. Dejo taprejk v cerkev. Vsi nemajo mesta znautraj. Dosta lüdi ostane zvüna cerkve, tam moli in čaka. Po meši je nauvi dühovnik blagoslovo lüstvo, po tistom pa se je začnilo njegovo „gostüvanje“. Pri obödi se je najoprvin mladi gospaud dühovnik Lorenc Horvat zavalo gostom, ka so prišli na njegovo nauvo mešo, ka so ga pomagali, gde se je včiu. Za njim je guču gorenjesinički plebanoš *Ivan Perša*. Zavalo se je tistim, šteri so pomagali, ka se je Lorenc Horvat leko vönávčo za dühovnika. Največ sta pomagala *fermanski boter dr. Gábor Varga* in dr. Viktor Sztojka iz Monoštra. Novomešniki sta gratulerala dr. Gábor Varga, Gyözö Szenczy iz monoštrske opatije in Ferenc Rogáč. Na obed so bile pozvane ženske tó: žena grofa Vilmoša Bülöwa, Józsefa Cseleyja, Imreja Kolosse, dr. Imreja Schaffera, dr. Viktorja Sztojke, dr. Gábora Varge pa gospodične Lilli Brünál, Lilli Kolossa, Médy in Baby, Margit Lipp, Böske Papp in Pancsi Usz. Pozvani so bili dühovniki z drugi vesnic pa domanji škonik in lotaroša tó.

Lorenc Horvat je büu do 1913 kaplan v vesi Vasvörösvár (gnes Roterturm an der Pinka v Avstriji). Po tistom je *odišo v Merko*, za düšnoga pastira merkanarski Slovincov.

Marija Kozar

Miniportret

Tome je že dugo lejt, gda sam gnauk mlada v Budimpešti v ednom gledališči (színház) poglednila edno veseloigro. Sploj se mi je vidlo, ka so špilali. Prej je v ednom hoteli direktor trno šparavan bio, delavce pa sploj vöponüco. Mlada dekla, stera je vodne pucala, večer je mogla plesati pa popejvati, receptor pa večer mogo z bovnjum igrati v orkestri. Nevala je samo te vövdarila, gda je mlada čistilka v velkoj sili večer tó na sebi njala förtok pa so tau kesnau vpamet vzeli.

Tau mi je napamet prišlo, gda sam se etognauk na doleneseničkom cintori srečala s človekom, steri pri samoupravi dela pa je na cintori kosijo kauleg grobov. Pred par minuti je pa elegantno zavravnjeni z autonom obed pripelo v ves. Te dni sam ga pa vidla, ka v zidini samouprave v klejti küri.

• *Števan Barabaš, ti si več nej mladi pojep. Nej dugo, ka te v tauj nauvoj službi vidim. Kak si es prišo?*

»Ves je natečaj nut dala k ednomi skladi, gde so za ves oskrbnika, s tejm vred mali autobus prosili. Žau letos je tauga statusa nej priškalo dobiti. Ge sam se glaso za te status, zatok ka sam brezi dela bio. Med tejm je pa eden komunalni delavec v penzijo üšo pa so name zvali namesto njega delat.«

• *Ka vse moraš delati?*

»Če bi nas ne vejim kelko bilau, bi delo vsigdar bilau. Po vesi se vsefale dela najdejo, če samo mislimo na poti, na cintor, na zidine, ka samouprava prejk ma. Če stoj ške dober „gazda“ biti, buma dosta trbej delati. Prvo delo sam si najšo na cintori. Naš cintor je sploj na lagvom mesti, vsepovsedik je strno, če človek tam dela, tak čüti, ka se v vsaköj minuti leko na glavau postavli.

Za lepšo ves

Dapa nagnes je zatok že vse ležejše. Samouprava, če more, modernizira našo delo. Fajn, za tau valaun kosau mam, nej trbej z redno kosauv se mantrati med grobi. Rad bi bio, če bi na vsi-svecovo cintor vreda bio.«

• *Zvün toga te vidim, ka auto samouprave tū ti voziš pa kak praviš, zdaj se že küirjenjé tū začnilo. Tau človek leko vse zandolej?*

»Če si človek nut vtala delo pa čas pa ne skače ta pa nazaj, se da vse naprajti. Lüdje v vesi tau tū leko po pravici čakajo, naj vse vreda baude, naj bi naša ves tū nej bila bole zaostanjena kak druge. Dosta pa shaja od lüdi tū, kak skrb majo v vesi na čistaučo tak na cintori kak povejmo po pauti, kaulag zidin.«

• *Če voziš auto, te vozniško (jogositvány) tū moraš meti. S tejm znanjem bi indrik nej leko*

bauško delo daubo?

»Emo sam delo, šofer sam bio. Žau, lani sam delo zgübo, brez dela sam osto. Istina, ka so me za edno malo nazaj zvali, depa bojo sam se, ka znauvič tak zopodim. Tak mislim, ka tuj v

vesi de mi tū dobro pa tak vidim, ka mo rad emo svojo delo. Dugo lejt sam ja mogo meti stalno delo, vej sam pa velko držino gor rano, emo sam deset mlajšov. Na gnes se več samo za tri morem skrbeti pa mi je lepše ka sam doma. Več sam nej tak mladi tū nej, zdravje mi tū pa tam več tū

tak ne služü. Za 6 lejt mo v penzijo, če de vse dobro šlau.«

Števan Barabaš pravi, ka na gnes se že prej samo za tri more skrbeti. Gnesden je držinam raniti tri mlajše tū velka naloga, dosta brig. Nej zaman, ka tak pravimo, ka je prej na svejti vse relativno. Ka so Barabašovi gor zranili deset mlajšov, kak je tau njim šlau, je edna druga zgodba. Dobro zdravje, Števani pa naj lepau opravla svojo službo, me vsi želejmo.

I. Barber

Spremljajte televizijsko oddajo
SLOVENSKI UTRINKI

vsak drugi četrtek ob 13.00 na
1. programu madžarske televizije.
Naslednja oddaja bo v četrtek,
23. novembra 2000.
Ponovitev v soboto, 25. novembra,
ob 11.05, na 2. programu.

RADIO MONOŠTER
UKV (FM) 106,6 Mhz

Od ponedjelka do sobote
od 16. do 17. vöre, v nedelo
od 12. do 14. vöre.

OD SLOVENIJE...

Evropsko poročilo

Evropska komisija je na splšno podala oceno o napredku, ki ga je Slovenija v pripravah na članstvo v Evropski uniji opravila v minulemu letu. Evropska komisija je zadovoljna s tempom usklajevanja zakonodaje na področjih, kot sta notranji trg in kmetijstvo, pozitivna je tudi do makroekonomskih razmer. Po drugi strani pa je Bruselj razočaran, ker Slovenija še vedno ni uklinila prostocarinske prodaje, poleg tega jo vnovič kritizira zaradi počasnega napredovanja v privatizaciji, predvsem bank in zavarovalnic, opozarja na nizko stopnjo tujih vlaganj in kritizira počasnost procesa denacionalizacije.

Bodo policisti stavkali?

Policijski sindikat Slovenije je na vlado naslovil protest zaradi neustrezne vladne politike v zvezi z reševanjem problematike ilegalnih migracij. Če vlada njihovih zahtev ne bo izpolnila v petih dneh, bo sindikat "primoran delavce pozvati k ostrejšemu sindikalnemu pritisku, vključno s stavko". Varovnost državnih meja ni le odgovornost policistov, temveč slovenske vlade, meni policijski sindikat, ki dosedanjemu premieru Andreju Bajuku še očita, da vlada na področju zmanjševanja ilegalnih migracij, kot tudi glede zagotovitve ustreznih finančnih sredstev, "ni naredila ničesar".

Pet milijonov za slovensko manjšino

Koroški deželni glavar Joerg Haider je v Celovcu dejal, da želi skupaj s slovensko manjšino na Koroškem uskladiti porabo sredstev, ki jih je ob 80-letnici koroškega plebiscita Dunaj namenil Koroški. Od 55 milijonov avstrijskih šilingov je za slovensko manjšino na Koroškem namenjenih pet milijonov šilingov, prav toliko pa tudi nemškogovoreči skupnosti v Sloveniji. Avstrijsko finančno ministrstvo je deželi namenilo dodatnih 25 milijonov šilingov za infrastrukturo in izobraževanje.

Monografija Gornjega Senika

Madžarska letos sveti djezoro-lejtnico, ka je prvi vogrski kralj sveti Štefan ustanovijo vogrski rosag. Za te svetek so na Vogrskom pa v krajinaj zvün rosaga, gde živejo Madžari, vöodebrali stau vasnic pa od nji napisali stau knjig. Med te vasnice je spadnila ves Gorenji Senik tö. Monografijo te največke slovenske vasnice je napisala Marija Kozar.

Ka najdete v tej knjigaj, če je v roke vzemete? Najprva splošne podatke, (adatok) o vesi. Gde se nahaja ves, kakšo klimo ma, kakšne rastline rastejo tü, kakšne živali živejo. Zanimivo je, ka je na Vogrskom ranč v našoj krajini največ deža pa snega ali kak se ovak pravi največ padavin (csapadék). Na leto 800 milimejarov spadne. V okoulici Gorenjoga Senika dosti takši gob pa rastlin tö raste, stera neja indrik v našom rosagi.

Sto so bili naši dalešnji predniki (öseink)? Tau leko zvejte z drugoga poglavja knjige. Naši predniki so na tau zemlau med Rabov pa Dravov prišli kaulak leta 550 vtjüper z Avari. Tü sta

mela svojo kneževino Pribina pa Kocelj. Slovanska apoštola Ciril pa Metod sta tö ojdlja med njimi, da bi je včila na katoliško vöro. Ta dva

apoštola vidimo na plafauni seničke cerkvi. Ali ste znali, ka je rejč mrski, stero na Gorenjom Seniki ešče zdaj nücajo, gda pravijo grdi-mrski, iz tauga cajta? Ta rejč je dolanapisana na tistij papiraj, gde so najšli najstarejšo slovensko pisalo (Brižinski spomeniki).

Ménja Gorenjoga Senika v stari papiraj najdemo najpr-

va 1378. leta, te ešče vtjüper z Dolenjim Senikom. Menja senik - slovenski pomejni šonžat ali djümla za senau. Törki so 1640. leta prišli na

Gorenji Senik pa ves prejkvzeli. Te so dosta lidi odgnali tö. Gda se je v sedemnajstom stoletji vöra obračala, ka prej kakše vöre je gospaud, takše vöre morajo biti pavri pa smarke tö, te so Gorenjencarge en čas bili kalavinge, po tistim pa evangeličani. Tau je za Slovence zatok bilau dobro, ka so se leko začnili včiti šteti pa pisati v maternoj rejči.

Inda svejta je v slovenski familijaj dosta mlajšov bilau, zemle pa malo pa ešče ta je bila lagva pa slaba, ka je lü-stou nej mogla tadržati. Zemlau je erbo najstarejši sin, tak so pa drugi mogli na repo ojtj, če so steli živati. Dosta ji je odislo v Merko tö,

ka bi si tam pejnaze prislüžili pa bi si doma leko kakšno zemlau küpili. Dapa največ ji je nigdar več nej nazaj prišlo.

Po prvi svetovni bojni so pri Gorenjom Seniki granico potegnili, pa so Gorenjencarge zgibili svojo žlato, stera je živala prejk grance. Petdeseta lejta so tö dosta hüdoga prinesla, če samo pomislimo na doladavanje ali na interniranje lidi na Hortobágy.

Vse tau, pa ešče dosta več leko preštete v knjigaj Gornji Senik, stera leko küpíte na Državni samoupravi ali pri žüpani na Gorenjom Seniki za 1.850 forintov.

Kak je senički žüpan pravo, te knjige do dobre za vsakšo generacijo, za mlade zatau, ka je dosta takšoga v niji, ka oni ne vejo, ka so ešče mladi, za starejše zatau, ka so dosta tauga sami tö skauz dali. Za Slovence zatau, ka bole spoznajo sami svojo usodo, za Vaugre pa zatau, ka bole spoznajo nas.

M. Sukič

Pismo iz Sobote

TRNO ČEDNA ŽENSKA

Trno dugo sam vam nej nika vöovado od moje tašče Regine, trno čedne ženske. Brezi brige bojte, nika se njoj je nej zgodilo. Brezi brige bojte, ške vsigdar je takša, kak mora biti, tou pa pomejni, ka je ške vsigdar trno čedna. Brezi brige bojte, nika drugo je nej, samo tou, ka sam ge tak malo pozabo nanjo. Tak malo sam jo potisno nut v kikeu. Zato je zdaj čas, ka jo že pa vöpotegnem.

Kak prvo, moram prajti, ka je jesen trno dobra za mojo taščo Regino, trno čedno žensko. Tou pa zatok, ka nam je po tistoj sušavi prinesla za nazaj pa za naprej puno vode dojz neba pa nam je prinesla dosta grbanjov in nam je odnesla lagvo volou. Kcuj k tomi pa trbej ške prajti, ka je pri nas tou leto takšo grozdje zraslo, ka takšoga vina več dugo, dugo nemo meli. Na, vidite, zdaj smo pa tam. Gorice, grozdje, mošt in vino. Po novom se moja tašča Regina v tou tak spozna, ka se leko o tom spravla z največšimi majstri. Tou pa zatok, ka si je že palik najšla novovoga moškoga. Vej pa vejte, ka takša ženska, stera mlada divica ostane, ne more cejli žitek brezi moškoga ostanoti. In tak je naša Regina, trno zalüblena ženska. Tisti njeni Bobi pa je ranč tak zalübleni, ka ške podne sunca ne vidi, vnoči pa nej kmice. Na, tej Bobi ma precj velke gorice. Tou leto je vöstisno dobri pet gezero

litrov vina. Nej trbej gučati, ka je bila moja tašča Regina, trno zalüblena ženska, cejli čas pri njem v gorica, gda se je bralo, gda se je prešalo, gda se je pretakalo in gda se je koštavalo. Kak sam pravo, gratala je majster nad majstrami. Tak se že v vino razmej, ka se vse bogim, ka mo se doma mogli od vina včiti vse, ka vej una sama. Dapa, ške prle, kak de se tou zgodilo, se je že zgodilo neka drugo. Vej se, ka moški radi pigemo špricere. Dapa, moja tašča, trno zalüblena ženska, una nej. Una nikak nede več pila špricere. Tou pa zatok, ka je njeni Bobi pravo, ka je vino grej mejšati z vodou. In tak smo meli doma jesensko prekapanje ograçeka. Grato sam žeden. Šou sam v pivnico in si prineso liter vina in liter vode. Vküp sam si napravou nebesko velki špricer. Že sam ga škeu spiti, gda čüjem nekšo vrazžo kričanje, naj se dole stavim. Bila je moja tašča Regina, trno zalüblena ženska, stera se je dojz okne zdejrala, ka je tou velki grej, ka špricer pigem.

- *Vino, dragi zet Miki, vino trbej čisto piti. Tou je boža kapla, je že skočila skouzi okno, mi vkraj vlejala špricer in natočila čisto vino.*

Ge vörvlem, ka je vino boža kapla. Dapa, zalüblena tašča Regina, tou pa je, tou pa je trno velka boža kaštiga.

Miki

150 let paverstva v Andovcaj

Nej dugo sam vüdo, ka sta dva univerzitetna profesora geografije iz Maribora nikše veuke nape gledala vküper s Karčinom Holecem, andovskim županom, zato sam je pito, ka za „atentata“ (merénylet) pripravljajo? Kak smo zvedali, tau škejo gor zmeriti, kak so kaj pavarstvo pelali v Andovcaj v zadnji 150 lejtaj. Najprva sam pito o njinom nakanenji **profesora dr. Belca**, ki vodi té projekt.

„Oddelek za geografijo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru že vrsto let sodeluje s sombotelsko Visoko učiteljsko šolo in s tamkajšnjimi geografi. Letos smo ponovno predlagali, da bi proučili agrarno-geografske razmere na primeru nekega naselja in izbrali smo porabsko slovensko vas Andovce. Takšnih sondnih proučitev imamo v Sloveniji že nekaj, in bo prav zanimiva primerjava razvoja v Sloveniji in v Porabju. Zato smo enostavno zaprosili za sodelovanje, kajti to delo ni samo arhivsko, ampak tudi terensko. Z gospodom županom Karčijem Holecem smo nekako v dogovoru, da bi opravili neke vrste anketo o demografskem razvoju, migracijah, rabi zemljišč. Stvar je tudi nekoliko historično zasnovana, saj bomo proučili tudi najstarejši kataster. Arhivsko gradivo iz Sombotela smo že dobili. Tu gre za 150 let razvoja, in mislim, da bo proučitev prav zanimiva in primerljiva, in zanimiva bo ta primerjava tudi za razvoj v Sloveniji.“

„Do kakšnih ugotovitev se da priti s pomočjo takih raziskav?“

„Poudarek je predvsem na samem demografskem razvoju, na spreminjanju rabe zemljišč. Posebej nas zanima sistem poljske razdelitve v tem delu Porabja, kajti v Sloveniji imamo v evropskem merilu zelo pomembno proučitev profesorja Ilesiča Sistem in zemljiške razdelitve v Sloveniji, ki je tudi v Evropi zbudila veliko pozornosti. Ker se neka tudi sam ukvarjam s to ožjo problematiko, želim obdelati tudi ta primer Andovcev.“

„Kakšna so vaša dognanja v Sloveniji?“

„V preteklosti smo proučevali nekatere vinogradniške sonde, recimo v ljutomersko-ormoških gorah, potem v Halozah. To so nekatere

znane objavljena študije. Profesor Olas je npr. v Prekmurju proučil Sebeborce itd. Poudarek pa je vsekakor na razvoju v glavnem od srede 19. stoletja do najnovejše situacije, ki je lahko tudi aktualizirana. V teh vinogradniških območjih je bil poudarek predvsem na spremembi tehnologije, vinogradniških nasadov, pejsaja. Marsikje je bil značilen tudi proces ogazovanja, zaraščanja, opuščanja kmetijskih površin t.i. socialnega preloma itd.“

„Gospod profesor dr. Ludvik Olas, vi ste pravili, ka vam je že zato malo žmetno po naše gučati, depa za mojoga volo te zato gvüšno malo probali. Rad bi vas pito, ka zaka ste si voodabrali ranč Andovce, najmenšo slovensko ves v Porabji?“

„Profesor Belec me je proso, da naj izberem eno ves, ki bi bila tipična za gnešnji razvoj (fejöldés). Včasik sem že delo v Števanovcaj pa na Gornjem Seniki. Razmere tam pred dvajsetimi, tridesetimi leti poznam. Približno tudi vem,

ka se dogaja v Andovcaj, Ritkarovcih, na Verici. Mi smo z našimi študenti obdelali naše prekmurske vesi, najmenje ene dvajsti vesi. Razvoj na vaši in naši strani meje je skoraj podoben (hasonló). To pomeni, ka se kmečko, paversko prebivalstvo, lüstvo izseljuje, zapüšča svoje vesi in si najde delo po varašaj. Tak je napriliho v Sebeborcaj ostalo približno 12 kmetij, gazdij, za štere leko pravimo, da delajo

in ji gordržijo. Pa te se eške bogijo, ka ka pa če takši lidge kaj vküp pišejo, pa jim te naslejdnje eške kaj vkraj vzemejo. Takši so lagvi zgodovinski spomini. Kak tau pitanje vi vidíte, kak vas kaj lüstvo ponavadi gorprime?“

„Mi nika lagvoga ne moremo povedati, ka so naši diplomanti ponavadi iz tisti vesnic in jim lüdje zavüpajo. Največkrat té mladi lüdje delajo tüdi na zemlji. Največkrat ešče tak tüdi, da idejo za nikaj časa v Austrijo in si te tam telko zaslüžijo, ka si svojo diplomsko nalogo leko zvežejo in nam doj dajo. Tisti študenti, šteri pridejo iz tej obmejni območij, te pridejo z interesom in se potrüdijo. To so nej kakši varaški lüftarje ali faloti, liki vsaki skrbi, ka skem prlé konča, ka skem prlé pride do krüja. To so ponavadi naši bokši študentke.“

„Karči Holec, ti si župan v Andovcaj, ka ti leko včiniš za tau, ka ta profesora Belec in Olas iz Maribora zadovolna in ka našo, škem povedati, vašo lüstvo v Andovcaj nede mislilo, ka ka pa te zdaj té gospaudge tü škejo od nas?“

„S profesorami smo se tak zgučali, ka dja dobim pitanja od nji, štere mo dja neso kauli po vesi. Naši lüdje se rejsan malo držijo od lüčki lüdi, malo se bojijo, name pa poznajo. Dja mo üšo od iže do iže pa mo je spıtavo pa mo te vidli, ka s toga grata.“

„Nej ka bi je prestrašo, ka vas samo tak malo geste!?“

„Dje, buma, v vesi nas samo 58 geste. Vüpamo se, ka od toga menje nas zato nede.“

„Ja, mladi bi mogli svoje delo vodnek tö pa vnoči tö poštono opravlati... Mogli bi je zatau nanjé djemati...“

„Tau bi bilau najlakejšo, če bi je leko tak naleki nagačavali, ka je pri nas sploj težko živeti, zato ka doma nemajo slüžbo. Če bi tam slüžbo meli, ka bi tam leki živeli, gvüšno ka bi nej šli v Monošter živet.“

Besedilo in slika: **Francek Mukič**

... DO MADŽARSKE

Spet spremembe v vladi

V Orbánovi vladi približno leto in pol ni bilo nobene spremembe, toda letos se bo že sedmič spremenil seznam ministrov. Zaradi povzročene prometne nesreče, v kateri je umrl mlad fant, je odstopil minister za promet in zveze. Odpoklicali so tudi ministra za okolje in prostor, do konca leta pa bo prišlo do spremembe tudi na čelu ministrstva za zdravstvo.

Prireditve

• 11. novembra so v Monoštru priredili VI. županijski dan »Patricia« z naslovom *Sožitje, ohranjanje identitete, domoznastvo in manjšine*. V okviru prireditve so navzoči lahko prisluhnili več predavanjem. Árpád Zsámboki, predsednik društva dr. Kiss Gyula, je predaval o manjšinski politiki ter manjšinah v Železni županiji, etnologinja Marija Kozar o programih za ohranjanje identitete med Slovenci, hrvaški župnik István Dumovits o vlogi cerkve pri ohranjanju identitete. Prekmurske Madžare je zastopal Laci Göncz, ravnatelj Zavoda za kulturo madžarske narodnosti, ki si je izbral zelo zanimivo temo, ko je postavil vprašanje, ali so manjšine dejavniki stabilizacije ali destabilizacije na našem območju. O tradicijah Nemcev v Rábafüzesu je govorila Magdolna Unger, bivša namestnica ravnatelja osnovne šole, sedaj upokojenka.

Popoldne so predstavili zgoščenko pevk iz Rábafüzeza, zvečer je Mestni kulturni center priredil nastop manjšinskih kulturnih skupin ob Tromeji.

• Muzej Savaria je 11. in 12. novembra v sombotelskem skanznu (muzeju na prostem) priredil martinovanje, na katerem sta nastopila tudi harmonikar Laci Korpci in ženski kvartet. Ob tej priliki so se dobili tudi člani sombotelskega slovenskega društva.

• Pevsko društvo v Szombathelyu prireja 18. novembra srečanje pevskih zborov, ki bo potekalo v cerkvi sv. Martina. Srečanja se bo poleg sombotelskih in monoštrskih pevskih zborov udeležil tudi Moški pevski zbor vinogradniškega društva Goričko.

ZABADANJE

Pomalek je že konec geseni. Veter že tu bola (h)ladno fudi. Zazrankoma pa se že večkrat slana skaže. Takšoga reda se začnejo zabadanja. Istino, ka zdaj, gda že lüstvo ma hladilnike, vleta tö leko zabada, zato ka mesau v hladilniki tastoji kakkoli dugo. Dapa redno zabadanje je zato vsigdar vzimi bilau. Zato ka šunke samo te leko taklade, če je že mrzlo.

Gnauksvejšta je zabadanje velki svetek bijo. Dva dneva so samo tau delali. Prvi den so zabadali, svinjau so rancpobrali, špejk so vküpzrezali, pa če so še cajt meli, te so še djömbac (tlačenko) naprajli. Drügi den so špejk vöcvrli pa klabase so nadejvali. Tejva dva dneva sta za tau bila. Niške se je nej paštjo, naj prvín zgutauvijo. Prvi den večer so še karte špilali.

Zdaj je cejlak ovak. Zdaj že pau dneva vse škejo zgutauviti. Ne šte se, ka so cvirki samo pulonja vöspečeni, važno je, da so zgutauvili. Eden saused žené drügoga. Če so oni pupudneva v tretjoj zgutauvili, te mi v dvej vöri že kreda baudamo. Tau je nej norija!

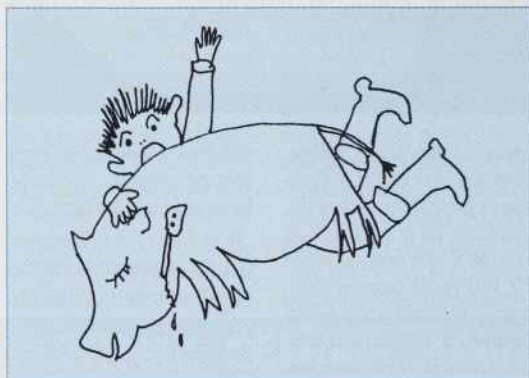
»Letos sploj krepko zimo mamó,« pravi Karbin Djoži očeti Matjaši, gda vö z rama staupita. »Tau gvüšno, tak mrzlo že davnek nej bilau. Vačer je pa še snejg tü dolaspöso,« pravijo Matjaš. »Pa ka vejmo, če je zabadanje, te je zabadanje. Tau moramo naprajti. Tam vrkar tistoma zapujevdati ne moramo,« gleda gora na mej-sac Djoži.

Ranč tau sto prajti, ka je puni mejsac, zato je tak mrzlo, gda je gora na led staupo. Obadve noge sta se ma v luft zdignile pa tak na rit düno, ka je vse spraštjalo. Matjaš se brš obrnejo pa ga včasín pitajó: »Samo se ti je nej nauga strla, ka nika tak spraštjalo?« »Nej, naj Perün vdari v tau ladeno paut, lače so se mi ozark razčesnile,« pravi čamarasto Djoži pa pomalek, kak gda se mlajši včijo odti, začne gorastanti na dvej noge. »Ka š zdaj? Etak z razparanimi lači ne moraš titi, cejle brdjüle ti vövisijo. Idi nazaj pa lače dolamejni,« pravijo oča. Tak je bilau. Djoži üšo dumau lače manjavat, Matjaš so pa šli tadala proti Šumajninoga rama, gde de zabadanje. Tjójnja je dobro toplá bila pri Šumajni, gda je Djoži nutra na dvera staupo. Prvo delo je bilau, ka vcuj k špajeta staupo si roke segrejavat. »Jaj, kak dobro je tau,« pravi sam sebi pa zmznjane prste si više plautlina moždji. Gda se je že malo segrejo, te gledó kaulak po künji. Kmetustji pojep pa oča sta že pri stauli sejlda. »Idi Djoži, sedi si dola pa ti tü malo djej,« pravijo gazda Šumajnin

Kari. »Dobro, sedam si, samo malo palinke mi dajte, ka sem cejlak vküpzmrzno.« »Dobiš, dobiš, samo sedi si dola,« so vzeli gazda glaž v roke. Gda so se nadjeli pa dvej-tri palinke so že tü dola vugnili, te Matjaš pravijo: »Ka, samo pit pa djest smo prišli ali mo kaj delali tü?« »Delali mo, samo ka še Kaucinoga moramo počakati. Velka svinja je pa baukša, če de nas več,« pravijo Kari. »Na, vej s Kaucinim si dosta tü ne pomoramo. Komaj petdeset kil ma, svinja de z njim tak talatejla, ka de vse frnilo,« pravi Kmetustji pojep. Ranč kak tapravo, so se tjójnjina dvera odprla pa Kaucin zmznjano nutrastau-po. Roke v žepki, šinjak si je pa tak nutra v kaput potegno, ka se ma je še glava komaj vidla. »Na, ka je ti Belfegor (Djoži tau rejč dostakrat nüca, če se š tjim nauri redi), samo je nej mrzlo?« »Nej, nej sa...samo...« »Kari, dajte ma palinko, zato ka tak vküpzmrzno, ka še gučati ne vej,« se smejejo Matjaš. Gda je drügo palinko že tü dolagutno, te je Kaucin malo že k sebi prišo. »Skur...skur sem nej zmznno,« pravi pa si dol k staula sede. »Ka si zdaj dolasejdaš, vö trbej titi svinjau zabodniti. Zamüdo si, tau je tvoj štraf, ka neš emo zajtrik,« pravi Kmetustji pojep. »Njaj tauga srmaka, naj djej vejpa skur nej mrau,« se smejejo gazda.

Že je sveklau bilau, gda so vcujstani k zabadanji. »Vejte ka, šalaš je mali, tü go ne moramo zabodniti, vö go

trbej vlečti na dvor pa tam go zabodnam,« pravijo Matjaš. »Kaucin, ti si najbolje lekejši, skoči nutra pa püsti vö svinjau z glejva, mi mo go pa tü čakali,« pravi Djaüzi. »Kmetustji za vöje, Djoži ti š klejšta držó, dja go goraubnem. Kauca, ti go pa za rep drži, tam vejn nišo bajo ne š emo,« pravijo znauva Matjaš.

»Na, ka je Kauca, prošno naj ti notra damo, zaka ne odpreš tiste drekove dvere vö,« ma kričijo. Kaucin pomalek k dveram staupi pa latoš začne vövlečti, ka dvera zaprejšto drži. »Se bojš, ka vrag vöskauči?« se smejejo. »Vejte ka, pište ma...« dapa tadala že nej vedo prajti, ka latoš vöpotegno, svinja pa dvera tak vövdarila, ka Kaucin znautra med dveri pa med stanej austó kak palačejnta. Gda malo k sebi prišo, te pa tak vö ššalaška skočo, kak če bi rejsan vrag znautra bijo. »Vrag aj vas vzeme, tau je tak veliko kak eden medved,« pravi pa trpeče kak šiba na vudej. »Tau je rejsan niša velka,« pravi Djoži. »Na te, kak sem pravo, vsakši ma

svojo mesto pa mo go vlekli vö,« pravijo Matjaš. Gda so nutra v šalaš šli, svinja vse po dvej nogaj ojdla, tak divdja bila. Sreča, ka go je Kmetustji za vöjo leko zgrabo, pa te že nej mogla tak kaulak lejtati. Drügi so go pa brš za nogau pa za rep zgrabili. Dapa tau vse zaman bilau. Svinja velka bila, pa nej so go ladali vlečti. Kak se etak mantrajo, te vidijo ka Kaucin vanej pred šalašom z rokami v žeptji stoji. »Ka je, Kauca, ne š pomago?« »Nej, če leko bola nej, zato ka name (h)rbet boli.« »Vej de te bolo (h)rbet, če te dja s tistov lopatov dobro vpleča vdarim. Pojpa pomagaj!« ma kriči Djoži.

Gda je Kaucin svinjau za rep prijó, tista kak če bi samo tau čakala, enga skaučila pa že vö

ka že ranč sape ne dobim,« je kričo, z nogami pa še bola brso kak svinja. »Zdaj že nika nemo tapišťjavali, tü go dolabodnamo pa kreda, zato ka če go tapistimo, te go že vrag ne zgrabi,« pravijo Matjaš. »Jaj, samo tau nej, nauri ste, püstité me vö,« kriči Kaucin. »Dajte naučic pa že gotovo tü,« pravijo znauva Matjaš. »Naučic, gde je naučic? Sto ga je vöprineso?« »Dja nej, dja tü nej,« vsakši pravi. »Njegvoga pozablenga kalavejna, naučic znautra austó. Ženske, ženske, neste vö naučic!« kriči Djoži. Kaucinoga te že vse aumanca polejvala. »Vi, butasti nauri, brezi naučice šketé zabadati,« se čemerila Ilonka.

Gda je svinja zdjinila, samo te so Kaucinoga vöpotegnili spod svinje. Čisto krvavi bijo, tak vögledó, kak gda s kravinoga gaubca ronjo vövzemajo. »Vejte ka, vi živajnge grdi, dja tau vam nikdar ne pozabim, ka ste vi z menov delali,« se čemerijo Kaucin. »Zaka? Pa nej si ti kričo, ka naj go ne pistimo, ka vudej,« se smejejo Kmetustji. »Vi ste vsi nauri, delajte sami, dja vam nika nemo pomago.«

Gda Kaucin notra v tjójnjo staupo, tam so pa ženske vse sklejce tazlüčale. »Ka, ka seje s teov zgodilo, kakšna nesreča?« »Njajte samo babe, bola mi malo palinke dajte! Zdaj sem oprvin bijo tü pri vas na zabadanji pa vejmo, ka oslejdñjim tö. Na vse sem mislo, ka me svinja tavadari ali vdjej, dapa na tau, ka de na meni lažala, tau zato nej,« pravi Kauca pa dolapóžre palinko.

Sreča, ka Fiškališ nej tam bijo, zato ka bi te nej smo tau vse taprajti. Dapa drgauč Števanovci pridejo. Nej, ka bi tau mislili, ka se taše norije samo v Andovci godijo.

K. Holec

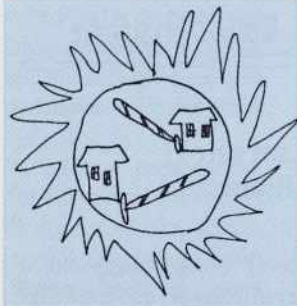
OTROŠKI

Kak sam vido svejt spod stola?

Prvo, ka se spominjam od svoji mladi lejt, je tou, ka sam se najraj špilo pod našim velkim stolom v künji. Tam sam se tak počüto, kak če bi tou biu moj mali ram, moj mali svejt, spod šteroga sam začo spoznavati velki svejt.

GRANICA

Moj svejt pod stolom srejdj naše künje mi je biu iz mejsca v mejsce menjši, tisti svejt tam veney pa iz mejsca v mejsce vekši. Ja, tak je tou, bole je dej-te vekše, več sveta vidi in doum njemi pomalek grata premali. Ranč tak je bilou z meu. Čida-le bole me je migalo, ka vse je kouli našoga rama, po tistom tam malo bole dale, te že cejli naš brejg, dokeč mi je nej gratale premala že cejla naša ves. Rejsan, spod našoga stola srejdj künje sam na svejt gleda samo še ob večeraj. Te, gda sam meu osem ali devet let, na, te mi je že naša ves tō premala gratala.

In te gnouk mi je oča pravo:

- Zrankoma demo ta prejk granice. Boš vido, tam si ške nej bio, kak je v Avstriji.

Ka pa je zdaj tou, Avstrija? Ka pa je zdaj tou, granica? Znau sam, ka je malo dale od naše vesi eden varaš, pa te tam bole dale eden vekši varaš in še bole dale najvejši varaš, dapa od granice in nekše Avstrije sam nej ške nigdar nika čüo. Zatok sam se pokriu prejk glave in stiskavo oči, ka bi brž zaspo.

Zazrankoma me je oča cukno za prst na novej in tak sam skočo, kak če bi me stoj vōstrejlo. Ške bole brž, kak je brž spoj mogouče, sam se oblejko in čako, gda mo leko vido granico in Avstrijo. Mi smo te ške nej meli autona in smo čakali maminoga brata, ka pride s svojim

autonom po nas. Rej-

san, ka je prišo ranč v tistoj minuti, kak smo se zgučali, dapa meni se je vidlo, ka ga čakamo že sedem lejt.

Vsli smo se v auto in se odpelali vō iz vesi prouti varaši in te po ednoj dolini, tadale, dokejč, dokejč... Ja, dokejč smo se nej stavli. Pred nami je bila edna menša kučica in edna duga rampa.

- Zakoj smo se stavili, sam pito mojo mamo.

- Zdaj smo na granici in moramo počakati, ka nas poglednejo pa tadale pistijo, mi je tumačila mama.

Razmej se, ka sam nej nika vedo, zakoj nas morajo na granici poglednoti.

- Če nas gledajo na granici, te do nas v Avstriji tō? sam spitavo tadale.

- Nej, na granici nas gledajo zato, ka leko demo nut v Avstrijo, mi je zdaj tumačo mojo oča.

Ge pa sam gleda dva moškiva, kak sta gledala nikše naše papejre, spitavala, če mamo kaj s sebov in kama demo. Zdignola sta rampo in tam nas je čakala druga rampa, gde se je vse vkūper ponouvalo. In po tistom smo se pelali tadale.

- Mama, gda mo prišli nut v Avstrijo, sam jo pito čez eden čas.

- Vej smo pa že nut v Avstriji, me je moja mama poboužala po lasaj.

Ge pa sam palik brodo tadale. Kak smo te zdaj nut v Avstriji, vej pa vse je kak pri nas: sunce gnako svejti, luft je nej nika bole žmeten, lidge odijo po nogaj, auto se pela ranč tak kak doma in vse tak tadale. Brodo sam in brodo in na kraji li povedo:

- Mama, vej pa ti je vse tak kak pri nas. Zakoj spoj trbej kakšo granico?

- Vej bi ti tou ta povedo, dapa, ti si ške mali, ka bi tou razmo, se mi je nasmijau moj oča in strici zapovedo, naj stane pri ednoj trno velki bauti.

Miki

Prešeren, kakor ga vidijo učenci v Porabju

KOTIČEK

Letos je Prešernovo leto, zato smo okrog 8. februarja razpisali natečaj za porabske učence in dijake. Njihove prispevke objavljamo že vse leto v našem časopisu. Rezultate natečaja bomo objavili v posebni prilogi

Misli o Francetu Prešernu in o Zdravljici

Vsak narod ima v literaturi človeka, katerega zares ljubi. Kar je Angležem Shakespeare, Francozom Racine, Italijanom Dante, Nemcem Goethe, Rusom Puškin, Madžarom Petöfi – to je Slovencem Prešeren!

In zakaj Prešeren?

Narodna zavest se je v 19. stoletju med Slovenci vse bolj krepila. Študentje, kmetje, učitelji in drugi so se vedno bolj začeli zavedati, da so Slovenci. In Prešeren je bil tudi med prvimi, ki so začeli razglašati nove ideje.

Puškin in Prešeren sta bila sodobnika. Ampak Puškin je imel nekaj, česar Prešeren ni imel. Mračna slikovita zgodovina ruskega naroda in njegova silna državnost sta nudili Puškinu široke razglede. A Prešeren? Kot sin neznanega, majhnega naroda, ki ni imel tako široke zgodovine? Kaj lahko dela in kako ta nadarjen človek v tem času, ko ljudje ne poznajo svobode in samostojnosti? Prešeren je storil nekaj, to je jasno. Natanko je vedel, da se jezik ne sme odreči nobeni svoji funkciji in da mora delovati na vseh socialnih in stilnih ravneh, če hoče preživeti. Ni nobene srednje poti: ali vse, ali nič. Za Slovence je bil Prešeren ne samo jezikovni reformator, skoraj ga lahko poimenujemo "jezikovni kreator".

In kdo je bil resnično France Prešeren, ponos Slovenije? Rodil se je kot kmečki sin, v majhni vasi Vrbi. Po maturi je šel na Dunaj. Od Vrbe – do Dunaja. Ni majhna naloga! Dunajsko življenje je Prešerna seznanilo z velikim svetom in stvarnim življenjem. Dobival je razgled po svetovni literaturi in napisal svoje prve pesmi, katere je večinoma uničil. Uničil, saj je Prešeren postavil ostro merilo za lastno pesništvo. V pesmih

poje o ljubezni do dekleta, povezuje ljubezen do dekleta z ljubeznijo do domovine, govori o grenkem razočaranju nad življenjem, razmišlja o pesniškem poklicu in se zavzema za razumevanje in mir med ljudmi in narodi vsega sveta. Svoboda, ljubezen, domovina.

Sándor Petöfi je Prešernov sodobnik, enako premišljata, podobno ravnata. France Prešeren je zelo ljubil Primičevo Julijo, Sándor Petöfi pa Szendrei Julijo. Primičeva Julija je bila meščanska gospodična, prav tako kot Julia Szendrei. Petöfi je imel srečo, ker se je njegova ljubezen uresničila, Prešernova ne. Kaj bi bilo, če bi se Prešernova ljubezen tudi uresničila? Mogoče, da bi pisal manj pesimistične pesmi in bi se bolj spopolnilo njegovo ljubezensko pesništvo. Na žalost, tega nikoli ne bomo izvedeli.

Prešernove pesmi so izšle 1846. leta v zbirki z naslovom Poezije. Pesnik je takrat bil še nesprejet in nerazumljen, posebej strogo cenzuro je doživela pesem Zdravljica. To je prva slovenska politična pesem. Okvir je napitnica, ki jo uvaja prva kitica, nato pa vsaka kitica uvaja drug motiv. Naslov pesmi je Zdravica prijatelj, znancem. V prvi kitici je najbolj pomembna ideja prijateljstva. Ja, pesnik opeva prijateljstvo! Zdi se, kot da govori besede o vinu nam, čeprav nas ni tam, da bi nam lahko govoril. Vino ponese v oblake, kjer postane simbol veselja, pri mnogih družinah pa tudi nesreče.

»Bog živi ves slovenski svet.« To je verz druge kitice, posvečene pesnikovim prijateljem, ki naj slavijo in se veseljo življenja v Sloveniji. Dežela, o kateri govori v drugi kitici, je Kranjska. Tretjo kitico je cen-

zura hotela prepovedati. Za takratne razmere je bila res senzacionalna, ker je avtor imenoval svoje vladarje za sovražnike in jim zaželel le nesrečo, ter omenil samostojno slovensko domovino. Četrta kitica poziva k edinosti, sreči in spravi.

Naslednja opeva lepoto slovenskih deklet. Opisuje jih kot rožice in želi, da bi poskrbele za nov rod. »Prelepe, žlahne rožice.« Res zelo lepo izrazi svoje misli. Sedma kitica je zelo pomemben del pesmi, saj so jo Slovenci ob osamosvojitvi in ustanovitvi države Slovenije sprejeli za svojo himno. Še danes ponovno zazvenijo besede, stavki, misli: »Žive naj vsi narodi.« Ta kitica se konča tako: »ne vrag, le sosed bo mejak.« Živimo v 21. stoletju in so te misli še bolj pomembne, kot so bile v tistem času. Zakaj? Dandanes sosedji niso prijatelji. Vojskujejo in pripravajo se, ne spoštujejo drug drugega. Minilo je 150 let in Prešernove ideje živijo. Najvišji cilj pesnika je mir in prijateljstvo med vsemi narodi. Žal, resnično stanje po svetu je drugačno. »Dokaj dni naj živi vsak, kar nas dobrih je ljudi!« To so zadnji verzi Prešernove imenitne stvaritve. Vsem dobrim ljudem je zaželel dolgo in srečno življenje.

Prešernove pesmi so prevedene v več kot trideset jezikov. To pomeni, da več kot trideset narodov pozna in priznava Franceta Prešerna. Če bi bilo v vsaki državi več voditeljev, ki bi mislili tako, kot France Prešeren, bi bil svet drugačen.

Žuži Šulčić
Gimnazija
Monošter

KAUT

Telefon je blajžena stvar

Telefon so buma nej zdaj vönajšli, depa es do nas, v naše hiše je buma samo zdaj v tej lejtaj prišo. Človek si dosta leko prišpara – sploy pa cajt – če ga ma, no pa te nemo gučali od kakše nevaule, ka človek takšoga reda leko dosegne doktora, gasilce, policijo... Prava istina je, ka na tau možnost smo pred nisternimi lejtami ranč nej smeli misliti. Dobro je, ka mam možnost na telefon not plačati pa ga dobiti. Sploy pa tistim, steri so sami pa starejši. Samo moremo povaliti tisto deco, stera je daleč od starišov pa je starišom not plačala na telefon. Telefon je eden »štriček« za preživeti, se tū pa tam kakšoga hūdoga rejšiti. Človek samo gor vzema, lumare not vdari pa je leko tūj »cejli svejt«.

Samo, ka! Pa mi že nika za dejva. Telefon, če ga mam, nam dosta kvara tū dela. Vse menja čütimo dužnost eden do drugoga priti. Malo si potelefoniramo pa tak mislimo, ka je vreda na eden ali dva kedna, mejseca, leta. V telefoni se samo čūjemo, eške nemamo priliko, ka bi se po telefoni vidli tū. Pa če bi meli, bi ja nej najbaukše bilau. Po

mojem je zatok pravo tau, če naše bližnje srečamo, si leko v rokau segnamo pa če je potrebno, je za rokau prijemo ali ranč na postelo ali iz poste ste pomoremo. Pa itak. Morem gor na tau itak potrditi, ka je zatok sploy dobro, ka ga mam. Kelko lūdam je usoda (sors) tak skončala, da so prisiljeni daleč biti od svoji, da njim je nej dana prilika na gausti se srečati ali videti s svojimi. Pa te kak potrebno lagvo, je tūj telefon. Ta tehnična čūda je že dugo-dugo nej čūda za lidi v nistarni rosagaj. Pa se zdaj leko vōpotegnemo, ka se na gnes mi tū k tejm rosagom držimo. Gnes 70-80 lejt stari lūdje so tau nej senjali, ka v njinij iži de gdasvejta telefon cingo. Pa telefon dati not vlejtči je ranč nej tak drago. Leko povejmo, največ lūdi si tau leko pri nas tū pri vaušči. Pa te ranč ne gučimo od mobilni telefonov, stera že naši lūdje tū lepau majo. Leko bi stoj pravo, ka je tau etak normalno, vej pa v Evropi živemo. Tau je rejsan normalno, ka si največ lūdi pri nas leko dovaušči telefon. Tačas, ka ga nejma, ne zna od koj je doj austo.

Tau je nej laž, tau kažejo podatki, ka je pri nas telefon gor držati v Evropi, depa skurok po cejlom svejti, najbole dragši »luksuš«. Če stoj pri nas na mejsec povejmo 4.700 forintov telefona plača, je nej malo, sploy pa ednoma penzionista nej. Stoj bi leko povedo, ka naj špara. Samo ka je tau nej tak. Te človek, steri telko telefona plača, je samo 1.450 forintov vrejdnosti plačo zatok, ka je telefoniro. Tau je 30 procentov. 70 % je pa odnesla firma, stera gor drži linijo pa porce so tū nut. Pri nas je nej samo linija draga, liki če gučimo, tarifa je tū višša od dosta bogatejši rosagov. Gučala sam z ednim penzionistom pa mi je pravo, ka ma 19 gezero forintov penzije na mejsac. Če bi emo telefon pa bi samo sploy malo telefoniro, bi plačo na mejsec 4.700 forintov. Tau si pa on ne more dopūstiti. Od toga je že samo tau baukše, ka sam čūla, ka telefon po tejm toga pri nas eške dragši bau. Samo se natūma vūpam, ka steri ga že mate, najdeta priliko, ka ga mejsec do mejseca vōplačate. Vej pa tau je tū nika, če vas leko zovejo.

I. Barber

Iz künje naši babie

Zosükani réteš z olijom

Vōvtegnjeni reteš s tikevni olijom pokapamo, z macinom tánamažemo. Na raji cejloga v edno zosūčemo, in tak v laboško ali v krauglo tepšo dejemo. (Na srejdi začnemo kaulivrat sūkat.) Vrkar z olijom pošprickamo.

NIKA ZA SMEJ...

Senjanje

Šanji pa Bela si etognauk pripovejdata, gda se njigvi guč na človeške senje oberne. Bela pita Šanjina: »Tebi se šegau ma senjati? Pa gda se ti senja, v snaji gučiš tū?« Šanji pa: »Meni se vsakšo nauč senja pa napona od svoje žene. Gučati pa v senjaj ranč zatok ne gučim, vej mi pa žena ne da do rejči priti.«

Južna dekla

Laci je strašno zalūbleni v edno lepo deklo, stera tak vōvidi kak južni lūdje. Etognauk, gda go je pā lepau gledō, ji je pravo tū: »Vera, geste v tebi nika južnoga (délies).« Vera pa etak: »Dragi Laci, ti tak dobre očī maš? Točkar sam ranč pogejla eden pomarančli.«

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtrek
Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1,
p.p. 77,
tel.: 94/380-767
e-mail:
porabje@mail.datanet.hu
ISSN 1218-7062.

Tisk:
SOLIDARNOST D.D.
Arhitekta Novaka 4
9000 Murska Sobota
Slovenija

Časopis izhaja z denarno pomočjo Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Javnega sklada za narodne in etnične manjšine na Madžarskem.